

1. Obiekt

BUDYNEK MIESZKALNY – KAMIENICA

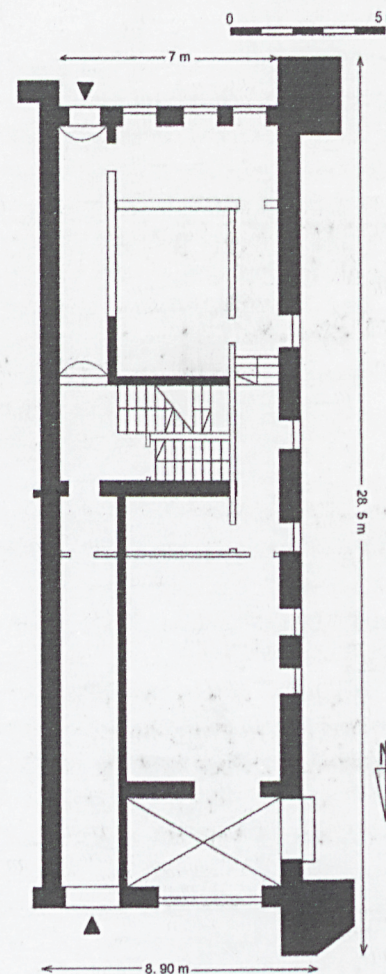
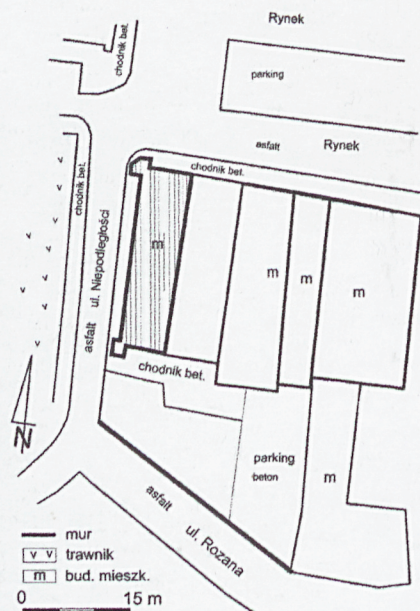
2. Czas powstania

1552 r., pocz. XVII w., XIX w.

3. Miejscowość

ŻAGAŃ

11. Zdjęcie, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

Rynek 7
68 -100 Żagań

nr działki:

835/7

nr ks. wiecz.:

5. Przynależność administracyjna

województwo lubuskie

powiat żagański

gmina Żagań

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Sagan

7. Przynależność administracyjna do 31.12.1998 r

województwo zielonogórskie

gmina Żagań

8. Właściciel i jego adres

Gmina Żagań o statusie miejskim

Administrator: Żagańskie GK i M

ul. Miodowa 23 , Żagań

9. Użytkownik i jego adres

Współużytkownicy wieczyści:

10. Rejestr zabytków

nr: 124

data 30.07.1958 r.

Osada Żagań powstała zapewne w 1 poł. XII w. Z 1202 r. pochodzi pierwsza wzmianka o kasztelanie grodu żagańskiego. Lokacja na prawie magdeburskim nastąpiła w latach 1220 – 30. W 1274 r. Żagań został stolicą wyodrębnionego księstwa żagańskiego. Miasto stanowiące ośrodek rzemiosła i handlu dla okolicznych wsi rozwijało się szybko i pomyślnie. Ok. poł. XIII w. powstały obwarowania miejskie. Pod koniec XIII w. Żagań był drugim po Głogowie co do wielkości miastem pn. części Dolnego Śląska.

W ciągu XIII w. w obrębie murów miejskich został stworzony zasadniczy układ zabudowy rynku. Wykształcił się, zachowany do dziś, układ posesji. Drewniane bądź szachulcowe domy, ułożone wzdłuż pierzei rynkowych, rozdzielone były bramami wjazdowymi na wąskie i długie zaplecza gospodarcze. W przeciągu XV-XVI i na pocz. XVII w., w okresie znacznego rozwoju gospodarczego i demograficznego wynikłego z dobrej, ogólnie śląskiej koniunktury, w miejsce zabudowy drewnianej zaczyna częściej pojawiać się murowana. Utrwalił się wówczas typ zabudowy przyrynekowej: pierzeje w zwartej zabudowie, działki wąskie, zabudowane w głąb a na zaplecze budynku wiedzie wąska, tunelowa sień. Najcenniejsze posesje – przy Rynku – zamieszkiwał patrycjat, stąd okazałość renesansowych kamienic, zresztą był to okres największego rozkwitu miasta.

Kamienica Rynek nr 7 powstała w 1552 r. (w latach 50-tych na budynku znajdowała się tabliczka z datą budowy). W XVII w. elewacje otrzymały wystrój barokowy. Późniejsze przebudowy miały raczej charakter kosmetyczny, w większości dotyczyły wnętrza.

W 1891 r. właścicielem budynku był mistrz farbiarski Semer; na parterze znajdował się sklep mięsny. W 1913 r. właścicielką kamienicy była Berta Fengler; z tego roku pochodzi projekt remontu budynku. W 1938 r. Gustav Berthold – mistrz rzeźnicki.

Przed 1945 r. był to duży budynek, z dwiema szkarpami narożnymi, renesansowym szczytem i jednoprzęsłowym podcieniem narożnym; we wnętrzu - dwutraktowy z wąskim traktem wsch., nakrytym - w części pn. - trzema przęsłami sklepienia krzyżowego i kolebką z niesymetrycznie rozmieszczonymi lunetami. Jednobiegową klatkę schodową umieszczona była pośrodku, w poprzek osi budynku. W pd.zach. części przyziemia znajdowało się duże, prostokątne pomieszczenie dostępne przez bramę wjazdową w elewacji zach.

Od 1945 r. do poł. 60-tych lat XX w. budynek nie użytkowany, zrujnowany – wł.: Miejska Rada Narodowa w Żaganiu. Od poł. 60-tych lat XX w. – odbudowa; właścicielem jest MZBM w Żaganiu, użytkownikami - lokatorzy. Od pocz. lat 90-tych XX w. mieszkania wykupują ich użytkownicy stając się współużytkownikami wieczystymi, właścicielem jest gmina Żagań.

Budynek renesansowy, wewnętrznie przebudowany: w XIX w. i współcześnie.

SYTUACJA. Miasto powiatowe Żagań położone jest nad rzeką Bóbr, w południowej części województwa lubuskiego, na pograniczu Niziny Śląskiej i Gór Kocich. Na południe od miasta rozpościerają się Bory Dolnośląskie, na zachód - Wzniesienia Żarskie, na północny - wschód - Wzgórza Dalkowskie. Blisko miasta przebiega międzynarodowa autostrada Berlin - Wrocław - Kraków, a przez miasto droga krajowa biegnąca od wschodniej do zachodniej granicy Polski.

Opisywany obiekt – kamienica, znajduje się na Rynku Starego Miasta. Usytuowana jest narożnikowo u zbiegu pd. pierzei Rynku i ul. Niepodległości. Elewacja wsch. przylega do budynku nr 8 z którym posiada wspólną klatkę schodową i taras wewnętrzny. Podwórko na zapleczu budynku od pd. konturowane jest kamiennym murem, równoległym do ul. Różanej i płynącego za nią Bobru. Przed fasadą – chodnik z kostki granitowej; podwórko wyłożone jest płytami chodnikowymi.

MATERIAŁ. KONSTRUKCJA. TECHNIKA.

Ściany. Ściany zewnętrzne murowane z cegły, obustronnie wtórnie otynkowane, zewnątrz pomalowane na kolor wiśniowy. Pierwotny detal architektoniczny ceramiczny, z cegły i kształtki (gzymsy, arkady drzwi i podcienia) i wypracowany w tynku (obramienia otworów fasady) profilowany, otynkowany, biało malowany. Cokół elewacji zach. wyłożony ceramicznymi płytkami.

Ściany wewnętrzne w piwnicach kamienne i ceglane; w kondygnacjach naziemnych - murowane z cegły, tynkowane; w mieszkaniach indywidualne wykończenia ścian pomieszczeń sanitarnych i kuchni (współczesna okładzina z glazurowanych płytek ściennych), w części mieszkań współczesna drewniana boazeria z listew.

Sklepienia i stropy. W kondygnacji piwnic sklepienia kolebkowe pełne i odcinkowe kolebkowe (kamienne), wzmocnione w XIX/XX w. gurtami o łuku odcinkowym; w korytarzu części pd. przyziemia – ceramiczne sklepienie kolebkowe pełne; w podcieniu autentyczne sklepienie krzyżowe, ceramiczne; w pozostałych pomieszczeniach stropy współczesne, żelbetowe i typu Klauina, otynkowane.

Wieżba dachowa. Konstrukcja dachu drewniana, nieoryginalna; dolna kondygnacja strychu zaadaptowana na cele mieszkaniowe – wieźba nieczytelna; w kondygnacji górnej - wieźba krokwiowo-jętkowa; krokwie usztywnione wiatrownicami; końce krokwi leżą murlatach wieńczących niską ścianą kolankową.

Pokrycie dachowe. Obecnie dach kryty ceramiczną karpiówką podwójnie w koronkę.

Posadzki i podłogi. W kondygnacji piwnic posadzki betonowe. Posadzka podcienia – cementowe „puzzle”; w pomieszczeniach usługowych parteru, na holach pięter i korytarzy – posadzki cementowe, wyłożone lastrico. Na zapleczu sklepu – w korytarzu i pomieszczeniu gospodarczym – posadzka z XIX/XX w. – ceramiczna, ułożona w dekoracyjny wzór: kwadratowe płytki z czerwoną gwiazdą i czerwonymi narożami na groszkowanym, kremowym tle, konturowane są płytkami tworzącymi pas bordiury: rzędy kremowych i czerwonych pasów ujmujący rząd czerwonych kółek. Pomieszczenia mieszkalne z podłogami drewnianymi z desek lub parkietami, w sanitariatach i kuchniach – płytki ceramiczne lub linoleum.

[cd. opisu na wkładce nr 1]

14. Kubatura 3036 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 761 m ² Powierzchnia zabudowy 253 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne kamienica czynszowa	17. Użytkowanie obecne kamienica czynszowa z lokalem usługowym (sklep mięsny i kiosk RUCH-u)
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja ➤ lata 60-te XX w. — zmiana dyspozycji wnętrza: wbudowanie klatki schodowej, nowy układ pomieszczeń mieszkalnych, odbudowa konstrukcji dachowej i pokrycia dachu, ➤ Koniec 90-tych lat XX w. - remont fasady budynku – nowa kolorystyka. Istniejąca dokumentacja techniczna budynku — Arch. WUOZ sygn.73: PTR Projekt techniczny trwałego zabezpieczenia, Z. Kucharski. PKZ Szczecin, 1959 r.; Opis techniczny konstrukcji do projektu odbudowy, A. Dubiago, PKZ Szczecin, 1960 r.; Dokumentacja historyczno – architektoniczna, R. Kašinowska, PKZ Szczecin, 1956 r. ; Założenia projektowe odbudowy czterech kamieniczek zabytkowych; PKZ Szczecin, 1958 r.; Kamienice w trakcie odbudowy, 23 zdjęcia, Z. Radacki, PKZ Szczecin 1961 r. — Projekt budowlany. Kolorystyka elewacji architekt., D. Krupka, 1997 r.; Archiw. WUOZ sygn. 2751 — Inwentaryzacja zasobów lokalowych gminy o statusie miejskim Żagań. Budynek mieszkalno-usługowy, ul. Rynek 7-8-9 – opr. R. Puchacz, „PROBUD” Przedsiębiorstwo Handlowo Usługowe, grudzień 2004 r., ADM Żagań		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) W 1945 r. budynek został zniszczony został w 90 %: brak konstrukcji i pokrycia dachowego, zawalone stropy międzykondygnacyjne – oprócz parteru; w znacznym stopniu zniszczone tynki. Rekonstrukcja budynku objęła bryłę i wystrój fasady, arkadowy podcień narożny; z okresu przedwojennego. Zachowała się również posadzka na zapleczu sklepu w przyziemiu. W czasie odbudowy budynku w 60-tych XX w. całkowicie zmieniono dyspozycję wnętrza, łącząc w jeden kompleks sąsiednie kamienice (nr 7 – 10), umieszczając klatki schodowe w budynkach skrajnych (10,7), natomiast w budynkach środkowych wprowadzono taras – na poziomie drugiej kondygnacji i antresolę - w kondygnacji trzeciej. Konstrukcja dachu oraz wewnętrzne konstrukcje budynku, układ pomieszczeń – współczesne. Stan techniczny dobry, zaniedbany. 20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie ⇒ malowanie klatki schodowej;	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- karta zielona z 06.09.1959 r.
- *Żagań. Studium urbanistyczne*. Opr. W. Gluziński, M. Zlat, J. Piątek, PKZ Wrocław 1953, mpis archiw. WUOZ, sygn. 421, s.37
- Akta Policji Budowlanej: *Baupolizei Sagan. Bauakten für das Grundstück Alter Ring 7* (mapki sytuacyjne, przekroje, projekty remontu etc.). Zespół Akt Miasta Żagań. Sygn. 235 - 1256

24. Uwagi różne.

25. Opracował

tekst ..... PDZ ALMA Jacek Sawiński 30.09.2005

plany i rysunki ..... PDZ ALMA Jacek Sawiński 30.09.2005

zdjęcia ..... PDZ ALMA Jacek Sawiński 30.09.2005

miejsce przechowywania negatywów: archiwum autora

J. Sawiński

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego

22. Bibliografia

- P. Lauschke, *Führer durch Sagan und Umgegend, Sagan, 1910*
- *Sagan die schöne Boberstadt – Führer durch Stadt und Umgegend*, Biblioteka Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze, 30, 40-te.l. XX w., s. 36 – 40
- R. Hoffmann, *Kirchen u. kapellen in Sagan*, Breslau 1930.
- St. Kowalski, *Zabytki Województwa Zielonogórskiego*, Zielona Góra, 1987 r., s. 234 - 235,
- *Sagan und Sprottau in der schlesischen geschichte „Les vues de Sagan”*, Würzburg 1992 r.
- Adamek K., Świątek, M.R. *Żagań znany i nieznany. Przewodnik historyczny po mieście i okolicy*, Żagań 2002 r.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Publ.w.: *Sagan u. Sprottau*, s. 12 - widok miasta od pn.wsch., F.B. Werner, 1732 r. – *Scenographia Urbium Silesiae Tabl. II*; s. 16 – plan miasta z 1751 r, Ch. F. von Wrede; s.29 – widok żagańskiego rynku w kierunku pn.zach. lit. kol. E. Hackert, 1846. Plan Żagania z 1620 r. – opr. W. Sebisch, zb. kartogr. Bibl. Miejskiej we Wrocławiu (nr 943 c B1.41). Plan miasta z lat 30, 40-tych XX w., zdjęcie pd. pierzei Rynku / w: *Sagan die schöne Boberstadt...*, wkładka i s.39

27. Załączniki

- * wkładka nr 1; cd. opisu, spis materiału fot., plan orientacyjny
- * wkładka nr 2: zdjęcia
- * wkładka nr 3: zdjęcia

1. Miejscowość

ŻAGAŃ

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

BUDYNEK MIESZKALNY – KAMIENICA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

cd. opisu, spis materiału fotograficznego,
plan orientacyjny

Schody. *Schody zewnętrzne:* stopnie prowadzące do wejść przyziemia – cementowe; schody zewnętrzne do piwnic- murowane z cegły, cementowe, jednobiegowe z dolnym zakrętem.

Schody wewnętrzne. Klatka wbudowana współcześnie, wspólna dla budynków nr 7 i 8, żelbetowa; schody dwubiegowe powrotne, z prostokątnymi podestami; wyłożona lastrico. Balustrada metalowa, prosta. W piwnicy – schody cementowe, jednobiegowe.

Okna. Otwory okienne elewacji frontowej ujednolicone, w regularnym gęstym rytmie, w kształcie stojącego prostokąta, ramowane profilowanymi opaskami i zwieńczone prostym gzymsiem nadokiennym. Okna skrzynkowe, dwudzielne, czteropodziałowe, z dwudzielnym nadświetleniem; ślęmie profilowane. Analogiczna konstrukcja większości okien w pozostałych elewacjach; współczesne okna plastikowe, zespolone, uchylne powtarzają układ szprosów okna dwudzielnego z dwudzielnym nadświetleniem. W przyziemiu elewacji pd. i zach. – pojedyncze okna ościeżnicowe, jednodzielnne, dziewięciopodziałowe; w szczytach obu elewacji – krosnowe okna jednodzielnne, sześciopodziałowe i mniejsze – bez podziałów. W klatce schodowej – mniejsze, prostokątne okna ościeżnicowe, pojedyncze, jednodzielnne i dwudzielne. Witryna sklepowa wypełnia szeroką arkadę wykrojoną w łuk odcinkowy – w metalowej ościeżnicy osadzone są prostokątne drzwi, w $\frac{3}{4}$ przeszklone i wielkie prostokątne okno z łukowym nadświetleniem.

Drzwi zewnętrzne w fasadzie osadzone w okrągłolucznej arkadzie z profilowanej opaski: drewniane, w szerokiej ościeżnicy, jednoskrzydłowe, prostokątne, płycinowo-ramowe, w górnej części szklone w dwóch kwaterach, z okrągłolucznym nadświetlem, zamontowanym na stałe. Drzwi w elewacji tylnej – współczesne, jednoskrzydłowe, wykrojone w odcinek łuku, płycinowo-ramowe, w $\frac{3}{4}$ wielopodziałowo szklone. Drzwi wsch. - współczesne: prostokątne, jednoskrzydłowe, o zróżnicowanych rozwiązaniach konstrukcyjnych.

Drzwi wewnętrzne współczesne, płytowe lub kasetonowe drzwi do mieszkań i płycinowo-ramowe lub płytowe – w mieszkaniach.

RZUT. Budynek na rzucie wąskiego prostokąta, mocno wydłużonego na osi pn. pd., z potężnymi, narożnymi skarpami od zach. Wnętrze składa się z szerokiego zach. traktu pomieszczeń i wąskiego korytarza wsch., nawiązując do pierwotnej dyspozycji. Pd. część traktu wtórnie podzielona na korytarz i dwa mniejsze pomieszczenia oraz poprzeczną klatkę schodową, mieszczącą dwubiegowe powrotne schody – usytuowaną pośrodku traktu.

BRYŁA. Ustawiony w narożu pd. pierzei, wysoki, w całości głęboko podpiwniczony, trzykondygnacyjny budynek, nakryty wysokim dwuspadowym dachem kryjącym częściowo użytkowe poddasze i strych. Rozciągnięta wzdłuż osi, zwarta bryła, od strony ulicy (zach.) umocniona jest masywnymi skarpami sięgającymi do $\frac{1}{2}$ wysokości pierwszego piętra. W pn.zach. narożu przyziemia – kwadratowy podcień otwarty na pn. i na zach.

Elewacja pn. – fasada. Symetryczna, trzykondygnacyjna, trójosiowa, od zach. wzmocniona potężną skarpą, zwieńczona renesansowym, dwukondygnacyjnym, kotarowym szczytem o wklęsło- wypukłym rysunku krawędzi. Przyziemie przeprute dwiema arkadami zamkniętymi łukiem okrągłym: arkada zach. – otwiera narożny podcień, arkada wsch., węższa – stanowi portal drzwi do wsch. części budynku. W zwieńczeniu przyziemia, nad arkadami otworów – odcinki profilowanego, wyladowanego gzymsu. W drugiej i trzeciej kondygnacji rozmieszczone trzy osie prostokątnych okien, ramowanych prostymi, profilowanymi opaskami, zwieńczonych odcinkami gzymsu. Gzyms koronujący ścianę – wyladowany, profilowany. Trójkątny szczyt podzielony został czterema wyladowanymi gzymsami na wąskie segmenty. Gzyms dolny przerywają dwa niewielkie prostokątne okienka. Kolejny gzyms stanowi parapet dla dwóch mniejszych okien przesuniętych w kierunku osi ściany. W pozostałych segmentach – pionowe pasy lizen. Ściana budynku pomalowana na kolor wiśniowy, detal architektoniczny – kontrastowo biały.

Elewacja pd. – trójkondygnacyjna, czteroosiowa, od zach. wzmocniona potężną skarpą, zwieńczona dwukondygnacyjnym, trójkątnym szczytem. Ściana gładka, w kolorze wiśniowym, artykułowana gęstym rytmem wyrażenie zarysowanych, prostokątnych okien w białych, taśmowych opaskach. W zwieńczeniu ściany – wyladowany, podcięty profilami gzyms koro-

nujący. W przyziemiu osi wsch. – otwór drzwi zamknięty odcinkiem łuku, zwieńczony, mały, kwadratowym okienkiem. W dolnej części szczytu – dwa małe, prostokątne okienka, przesunięte do osi ściany w zwieńczeniu – okno kwadratowe.

Elewacja zach. pozbawiona podziałów ściana, ujęta w skarpy narożne, sześćoosiowa, skomponowana niesymetrycznie, z przesunięciem okien klatki schodowej (druga oś od pd.) o pół kondygnacji. w dół. Okna prostokątne, rozmieszczone w osiach, w przyziemiu – zróżnicowane w proporcjach. W pn. narożu ściany – lekko ostrołuczna arkada podcienia. Poniżej okien drugiej kondygnacji – lekko wyładowany, szeroki pas muru. W pd. części, w pełnej wysokości drugiej kondygnacji – prostokątny, płytki występ muru. Ściana gładka, wszystkie otwory ramowane białymi, taśmowymi opaskami.

Elewacja wsch., wewnętrzna – ukształtowana funkcjonalnie w wyniku remontu w latach 60 – tych. Widoczna w środkowej partii drugiej i trzeciej kondygnacji. Pozostałe części ściany zasłonięte przez mury sąsiednich kamienic, wraz z nią otaczających prostokątny taras. Kondygnacje rozdzielone antresolą. W obu kondygnacjach – okno w osi pd. i troje prostokątnych drzwi - otwory rozmieszczone w osiach. Ściana gładko otynkowana, malowana jasnoróżowo, pozbawiona detali architektonicznych.

WNĘTRZE. Z pierwotnego wnętrza zachował się jedynie pn. zach. podcień z przęsłem sklepienia krzyżowego oraz dwutraktowy układ pomieszczeń części pn. Całe pozostałe wnętrze budynku wzniesione zostało w latach 60 – tych XX w.

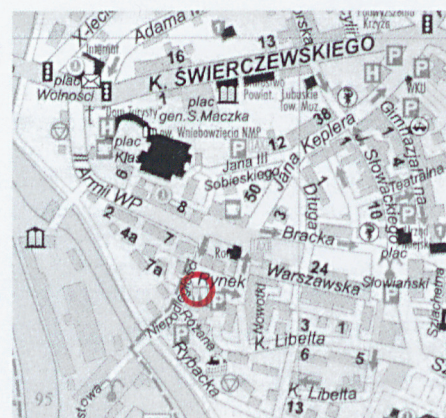
WYPOSAŻENIE. W czasie kolejnych remontu w latach 60-tych XX w. zniszczeniu uległ pierwotny wystrój wewnętrzny. Zachowały się jedynie ceramiczne posadzki z XIX/XX w. oraz profilowane opaski okien i podziały fasady.

INSTALACJE – elektryczna, wodno-kanalizacyjna, c.o.

SPIS MATERIAŁU FOTOGRAFICZNEGO

1. Widok budynku od pn.zach.
2. Elewacja pd.
3. Budynek w ciągu zabudowy pierzei – widok od pd.zach.
4. Elewacja zach. kamienicy
5. Podcień arkadowy w pn.zach. narożu
6. Sklepienie podcienia
7. Arkada wsch. drzwi fasady
8. Arkada podcienia, fasada
9. Obrazowanie okna w fasadzie
10. Elewacja wsch.- od strony tarasu wewnętrznego
11. Korytarz w pd. części przyziemia budynku
12. Fragment posadzki w pd. części przyziemia budynku
13. Fragment sklepienia piwnicy

Plan orientacyjny

1. Miejscowość

ŻAGAŃ

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

BUDYNEK MIESZKALNY– KAMIENICA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia

2.

3.

4.

5.

6.

7.

1. Miejscowość

ŻAGAŃ

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

BUDYNEK MIESZKALNY– KAMIENICA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia

8.

9.

10.

11.

12.

13.

